

# UNELE PROPUNERI DE REGLEMENTARE A ACTIVITĂȚII DE PREVENIRE A REVICTIMIZĂRII VICTIMELOR INFRACTIUNILOR

Octavian BEJAN, Valeriu BUJOR

Publicat în *Jurnalul Juridic Național: Teoria și Practica*, nr. 2. 2016, p. p. 33-36

## RÉSUMÉ

*Dans le présent article, est véhiculée et argumentée une série de propositions pour compléter et modifié le projet de la Loi sur la réhabilitation des victimes des crimes, élaboré par le Ministère de la Justice de la République de Moldova et soumis aux discussions publiques. Les propositions, tant concrètes que générales, ont été élaborées par la méthode de la construction abstraite. On a utilisé des connaissances provenant de la littérature criminologique et les données collectées par la méthode statistique, d'analyse de contenu, documentaire et de l'entrevue. On a proposé compléter la gamme des services offerts aux victimes des crimes avec un autre service, soit : consultation criminologique. L'activité de consultation criminologique a le but de prévenir la victimisation répétée des victimes des crimes. Les auteurs considèrent que le projet de la loi en discussion est nécessaire, faisable et amplifiera l'activité nationale de prévention de la criminalité.*

**Mots-clés :** *victime, crime, victimologie, prévention, criminologie.*

## REZUMAT

*În prezentul articol au fost înaintate și argumentate un șir de propuneri de completare și modificare a proiectului Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, elaborat de Ministerul Justiției al Republicii Moldova și pus în discuție publică. Propunerile, deopotrivă concrete și generale, au fost elaborate prin metoda construcției abstracte. Au fost folosite cunoștințe din literatura criminologică și date culese prin metoda statistică, a analizei de conținut, documentară și interviului. A fost propusă completarea gamei serviciilor acordate victimelor infracțiunilor cu încă un serviciu, și anume: consiliere criminologică. Activitatea de consiliere criminologică are scopul de a preveni victimizarea repetată a victimelor infracțiunilor. Autorii consideră că proiectul de lege în discuție este necesar, fezabil și va amplifica activitatea națională de prevenire a criminalității.*

**Cuvinte-cheie:** *victimă, crimă, victimologie, prevenire, criminologie*

**Introducere.** Ministerul Justiției al Republicii Moldova a elaborat proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor și l-a pus în discuție publică [1], potrivit prevederilor Legii cu privire la transparența în procesul decizional [2].

Legea propusă este formată din următoarele capitole: cap. I – „Dispoziții generale” (art. 1); cap. II – „sistemul serviciilor de suport acordate victimelor infracțiunilor” (art. 2-5); cap. III – „Serviciile publice de suport acordate victimelor infracțiunilor” (art. 6-20); cap. IV – „Dispoziții finale și tranzitorii” (art. 21-23). Capitolul III este divizat în secțiuni.

Considerăm că acest proiect constituie o oportunitate excelentă de a dezvolta activitatea criminologică și, în consecință, a amplifica activitatea de prevenire a criminalității. Pentru aceasta, este însă necesar a completa proiectul legii în discuție cu un șir de prevederi.

Autorii acestui articol își propun să contribuie cu propuneri concrete și argumentate la definitivarea proiectului Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor.

**Metode aplicate și materiale utilizate.** Propunerile și argumentele au fost elaborate aplicând următoarele metode și materiale: metoda analizei de conținut (proiectul legii naționale (10 pag.), nota informativă (12 pag.) și legea similară a provinciei Quebec din Canada (28 art.)) metoda construcției abstracte (elaborarea propunerilor și a argumentelor; literatura criminologică din țară și din străinătate), metoda statistică (datele provin de la Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova), metoda interviului (criminologi din Canada) și metoda documentară (au fost studiate materialele instituțiilor similare din Canada).

**Rezultate obținute și discuții.** Proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor a fost elaborat de Ministerul Justiției ca urmare a conștientizării faptului că „doar intervenția justiției penale nu este suficientă pentru înlăturarea consecințelor survenite în consecința infracțiunii” [3].

Este un moment de mare bucurie pentru criminologii naționali. Ei au desfășurat o activitatea explicativă în acest sens timp de aproape 25 de ani. Dacă legea propusă va fi adoptată de Parlament, atunci va rămâne numai ca activitatea practică să confirme sau să infirme (metoda verificării practice a rezultatelor cercetărilor științifice) adevărul acestor idei criminologice.

Existența unei astfel de activități sociale este necesară, deoarece unele victime ale infracțiunilor resimt într-un mod deosebit de sensibil efectele unei infracțiuni.

Intervenția instituțiilor publice se impune în virtutea faptului că societatea modernă a provocat o înstrăinare a oamenilor. Funcția de reabilitare a victimelor unor fapte odioase cădea odinioară nu în seama a autorităților publice, ci a comunității, adică a membrilor familiei, rudelor, vecinilor și, în genere, a comunității. O vorbă bună tămăduia foarte bine rănille sufletului (adică cele psihologice). După cum demonstrează cercetările științifice, legăturile dintre oameni s-au rupt într-o măsură considerabilă. Populația trăiește într-o mare parte în orașe (42% în anul 2015, populație stabilă în Republica Moldova) [4], unde oamenii nu se cunosc. Vecinii comunică puțin între ei. O parte crescândă a membrilor societății trăiesc solitar, familia fiind în pericol de dispariție [5]. O îngrijorare în acest sens a fost exprimată și în cadrul întâlnirii de la Havana dintre Papa de la Roma și Patriarhul de la Moscova.

A slăbit și puterea de acțiune a religiei. Or, religia constituie un sistem de idei bazat pe credință, care are menirea de a regla sub aspect social și psihologic viața oamenilor. Credințele valorifică proprietatea omului de a crede, adică de a accepta în mod necondiționat unele adevăruri, în plan social și psihologic. Latura socială a religiei urmărește o organizare optimă și durabilă a coexistenței umane. Latura psihologică îl ajută pe om să își mențină echilibrul lăuntric și să trăiască într-un confort spiritual individual și colectiv. Una dintre funcțiile religiei constă în prevenirea comportamentelor criminale (de exemplu, cele zece porunci din creștinism sau sharia din islam). Lipsiți de protecția și remediul religios, oamenii au devenit mai vulnerabili în plan psihologic față de răutățile din jur, inclusiv față de conduitele criminale.

În aceste condiții nefaste, intervenția unui specialist va atenua întrucâtva efectele negative ale comportamentelor criminale asupra victimelor. Este important a lua în considerație și faptul că criminalitatea cunoaște o sporire continuă în ultimele decenii, atât în societatea națională, cât și în străinătate [6].

Proiectul legii omite un aspect deosebit de important al activității de prevenire a criminalității și, concomitent, de protejare a victimelor infracțiunilor, și anume: prevenirea revictimizării (victimizării repetate) prin acțiuni criminale a victimei unei infracțiuni.

O asemenea omisiune nu s-ar fi produs în cazul în care la elaborarea acestui proiect de lege ar fi fost cooperați specialiști în domeniu, adică criminologi. Această sarcină este cu atât mai simplă, cu cât există o instituție de învățământ superior și de cercetare științifică de profil criminologic în țară – IPÎ „Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată”. Sugerăm responsabililor de la Ministerul Justiției să își facă o listă a instituțiilor de cercetare și a specialiștilor în diverse domenii și materii.

După cum o demonstrează cercetările criminologice, o persoană poate deveni în mod repetat victimă a actelor criminale, în condițiile în care persistă comportamentul ei care a favorizat săvârșirea infracțiunii. Or, comportamentul victimei poate, în unele situații, juca un rol declanșator pentru comportamentele criminale [7].

Dincolo de acestea, prevenirea crimelor poate fi realizată și pe calea instruirii persoanelor cum să își asigure securitatea criminologică [8]. Este necesară, prin urmare, o educare criminologică individuală sau de grup a victimelor actelor criminale.

În temeiul celor afirmate mai sus, propunem un șir de modificări și completări ale textului legii în cauză.

Titlul legii urmează a fi formulat astfel: Lege cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor și prevenirea victimizării repetate a acestora.

Este necesar a modifica astfel alin. (1) al art. 1 „Scopul și sfera de reglementare a legii”: „Prevederile prezentei legi au scopul de a crea cadrul legal pentru asigurarea unor condiții minime de reabilitare a victimelor infracțiunilor, de prevenire a victimizării repetate a acestora, precum și pentru protecția și asigurarea respectării drepturilor și intereselor acestora”.

Activitatea de prevenire a revictimizării trebuie să se întrepătrundă sau să se desfășoare în paralel cu cea de reabilitare din rațiuni de economisire a resurselor publice și de folosire a momentului oportun. Cel mai bun moment de prevenire a victimizării repetate îl constituie cel care urmează în scurt timp actul criminal, deoarece victima este, atunci, mai sensibilă și atentă la recomandările criminologilor.

Prevederile alin. (1) al art. 2 „Serviciile de suport acordate victimelor infracțiunilor” urmează a fi formulate astfel: „Reabilitarea victimelor infracțiunilor, prevenirea revictimizării, precum și protecția și respectarea drepturilor acestora sânt realizate prin punerea la dispoziție a unor servicii de suport”.

Pentru alin. (4) al aceluiași articol, propunem următoarea redacție: „Serviciile de suport își ating scopul prin acțiuni speciale, de natură psihologică, criminologică, juridică și socială”.

Activitatea de educare sub aspectul evitării victimizării lor constituie o activitate de natură criminologică. Activitatea criminologică presupune cunoștințe speciale, care nu se încadrează în nici una dintre categoriile stipulate în lege. Prin urmare, alin. (5) al aceluiași articol trebuie să aibă următorul conținut:

„(5) Pentru atingerea scopului prevăzut la alin. (3), victimele infracțiunilor beneficiază de următoarele servicii publice de suport:

- a) consiliere informațională despre drepturile și serviciile de care ele pot beneficia;
- b) consiliere criminologică;
- c) consiliere juridică garantată de stat;
- d) compensare financiară, de către stat, a prejudiciului cauzat prin infracțiune”.

Poate exista un singur scop, dar multiple obiective, sarcini, funcții, atribuții etc. De altfel, autorii proiectului au folosit termenul scop la singular în textul alin. (3), la care face referință alin. (5) al art. 2.

În acord cu propunerile anterioare, se impune și modificarea alin. (1) al art. 3 „Subiecții competenți în acordarea serviciilor de suport”, și anume: „Autoritatea administrativă centrală a Guvernului, care elaborează, promovează și participă la realizarea politicii în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor și victimizării repetate a acestora, este Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei”.

De asemenea, cuvintele „și prevenirii victimizării repetate a acestora” vor fi inserate după cuvintele „în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor”, iar și cuvintele „și prevenirii revictimizării” – după cuvintele „pentru reabilitarea” din alin. (3) al aceluiași articol.

În general, cuvintele „prevenirea victimizării repetate” sau „prevenirea revictimizării” urmează a fi inserate după cuvintele „reabilitarea victimelor infracțiunilor” peste tot în textul legii, dacă nu există prevederi particulare referitoare la această activitate îngustă. Nu vom reitera această propunere în continuare.

Este de observat că proiectul legii nu indică Ministerul Educației printre autoritățile publice care „asigură specializarea și instruirea personalului care contactează direct cu victimele infracțiunilor”, după cum rezultă din prevederile alin. (5) al art. 3. Or, Ministerul Educației reprezintă autoritatea publică centrală care este responsabilă de sectorul instruirii profesionale în țara [9], inclusiv modificarea nomenclatorului specialităților și aprobarea programelor de instruire. Prin urmare, realizarea acestei sarcini, prevăzute în proiectul legii, este irealizabilă fără o participare a ministerului respectiv.

Titlul art. 5 va fi, în conformitate cu noua componentă (criminologică), următorul: „Organizațiile necomerciale care își desfășoară activitatea în domeniul reabilitării victimelor infracțiunilor și prevenirii victimizării repetate a acestora”. În consecință, este necesară o completare și a conținutului alin. (1) al acestui articol: „(1) Organizațiile necomerciale de utilitate publică pot organiza, în mod independent sau în cooperare cu autoritățile publice centrale sau locale, acordarea serviciilor de consiliere informațională, psihologică, criminologică, precum și a altor servicii sau forme de asistență victimelor infracțiunilor”.

Se cere a introduce o nouă secțiune după secțiunea a 2-a „Consilierea psihologică a victimelor infracțiunilor” din capitolul III „serviciile publice de suport acordate victimelor infracțiunilor”, pentru care sugerăm următorul titlu: „Consilierea criminologică a victimelor infracțiunilor”. Conținutul acestei secțiuni poate fi similar celui al secțiunii privitoare la consilierea psihologică. Cuvintele „consiliere psihologică” pot fi lesne înlocuite cu cuvintele „consiliere criminologică”, iar cuvântul „psiholog” – cu cuvântul „criminolog”. De precizat că, în cazul consilierii criminologice, nu sânt necesare 3 sau 6 luni, ci mai curând 2-5 întrevederi ale victimei cu criminologul. Este obligatorie totodată modificarea numerotării articolelor și secțiunilor care urmează.

În fine, este necesar a formula astfel ultimul articol al proiectului legii în discuție: „Administrația publică locală va asigura, în termen de 6 luni de la publicare, instituționalizarea funcției de psiholog și a funcției de criminolog în cadrul subdiviziunilor teritoriale de asistență socială”.

Privind spre viitor, propunem următoarele atribuții de serviciu ale criminologului responsabil de prevenirea victimizării repetate a victimelor actelor criminale:

- a) consiliere criminologică a victimelor infracțiunilor;
- b) relevare a lacunelor în educația criminologică a victimelor infracțiunilor și elaborare a recomandărilor pentru activitatea de educare criminologică generală a populației;
- c) participare la elaborarea diverselor mijloace de educare criminologică (materiale

educative, pliante, buletine informative etc.);

d) organizare și participare la întrunirile criminologilor din domeniul consilierii victimelor infracțiunilor, în vederea realizării unui schimb de experiență pozitivă;

e) elaborare a recomandărilor de perfecționare a modului de organizare și desfășurare a activității de consiliere a victimelor infracțiunilor;

f) perfecționare a metodelor de educare criminologică;

g) avizare și participare la elaborarea programelor și planurilor de acțiuni de prevenire a criminalității ale autorităților publice centrale și locale;

h) lărgire continuă a cunoștințelor criminologice și metodice (lectură, reuniuni științifico-practice, cursuri etc.);

i) întocmire a dărilor de seamă (rapoartelor de activitate).

În funcția de criminolog trebuie să fie acceptați specialiști care au studii superioare în domeniul criminologiei sau într-un domeniu înrudit (dreptul, securitatea criminologică, psihologia, sociologia, asistenta socială și pedagogia), cu condiția că pregătirea lor criminologică înglobează cel puțin 30 de credite (900 de ore), dintre care cel puțin 450 de ore de contact direct, inclusiv 300 de ore de contact direct alocate lecțiilor privind factorii determinanți ai comportamentului criminal, prevenirea comportamentului criminal, devianta socială, victimologia criminală și caracterizarea criminologică a tipurilor de criminalitate vizate de lege, și anume: criminalitatea de violență, traficul de ființe umane, criminalitatea organizată, criminalitatea recidiviștilor, criminalitatea profesională și criminalitatea de grup.

Specialiștii își pot obține studiile în domeniul criminologiei în străinătate. În țară, ei pot, deocamdată, obține studii criminologice numai la nivel de masterat sau de cursuri de scurtă durată. Dimpotrivă, specialiștii își pot face studiile în domeniile înrudite la toate nivelurile deopotrivă în țară și în străinătate (licență, masterat și doctorat).

**Concluzii.** Proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor este necesar și fezabil. Este necesară totodată și completarea gamei serviciilor acordate victimelor infracțiunilor cu încă un serviciu, și anume: consiliere criminologică. Activitatea de consiliere criminologică are scopul de a preveni victimizarea repetată a victimelor infracțiunilor.

Adoptarea acestui proiect de lege de către Parlament va amplifica activitatea de prevenire a criminalității.

Pretendenții la funcția de criminologi trebuie să posede o instruire aprofundată în domeniul criminologiei.

## Referințe bibliografice și note

1. Proiectul legii în cauză a fost făcut public prin intermediul paginii oficiale din Internet, <http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=192>, vizitată la 15 februarie 2016.
2. Legea privind transparența în procesul decizional, nr. 293-XVI din 13 noiembrie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 215-217 din 5 decembrie 2008, art. 798.
3. Notă informativă la proiectul Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, pag. 1, <http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=192>, vizitată la 15 februarie 2016.
4. Potrivit datelor statistice oficiale ale Biroului Național de Statistică, culese de pe pagina din Internet a acestei instituții.
5. Vezi mai mult despre această problemă socială în lucrările: Bejan O., Bejan V. Familia. Chișinău, 2012; Popescu R. Introducere în sociologia familiei. Familia românească în societatea contemporană. Iași: Editura „Polirom”, 2009; Мошак Г.Г. преступление в семье: истоки и профилактика, Кишинэу: изд. «Карта молдовеняскэ», 1989; Ильяшенко А.Н. Основные черты насильственной преступности в семье В: социологические исследования, № 4, 2003; Жданова С.Н. Основы социологии семьи. Оренбург: изд. «Оренпечать», 2013.
6. Vezi, de exemplu, datele unei analize criminologice, prezentate în lucrarea: Лунеев В.В. преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции. Москва: изд. «Норма», 1999.
7. Vezi lucrările de victimologie criminală și cele de criminologie generală, de exemplu: Bujor V., Manole-Țăranu D. Victimologie. Note de curs. Universitatea de Criminologie, Chișinău, 2002; Gladchi Gh. Victimologie criminologică: probleme teoretice, metodologice și aplicative (teză de doctor habilitat). Chișinău, 2005; Bujor V., Bejan O., Ilie S. și Casian S. Elemente de criminologie. Chișinău: Editura „Știința”, 1997.
8. Vezi, de exemplu: Bejan O. Dicționar de criminologie. Chișinău, 2009, articolul „Educare criminologică”; Profesia de criminolog. Ghid de orientare profesională. Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Chișinău, 2013, vezi capitolele „Prevenirea criminalității” și „Înlăturarea consecințelor crimelor”; Bejan O., Țurcan V. și Ursan I. Cum să eviți crimele și criminalii: sfaturi utile. Chișinău, 2002.
9. Codul educației, nr. 152 din 17 iulie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 319-324 din 24 octombrie 2014, art. 634.